

KARPAZ YARIMADASI ARKEOLOJİK YERLEŞİMLERİ

Erhan ÖZTEPE

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs • Karpaz Yarımadası • Yerleşim Özellikleri • Mezarlar • Kutsal Alanlar

Keywords: Cyprus • Karpass Peninsula • Settlements Patterns • Cemeteries • Sanctuaries

Özet

Bu çalışma Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti sınırları içerisinde gerçekleştirilen arkeolojik araştırmalar ışığında Karpaz Yarımadası'nın Neolitik Dönem'den Roma Dönemi'ne kadar yerleşim özelliklerini değerlendirmeyi amaçlar. Çalışma kapsamında Kuzey Kıbrıs'ta İskele İlçesi sınırları içinde kalan Karpaz bölgesindeki arkeolojik yerleşimler, mezarlıklar ve kutsal alanlar ele alınmıştır. Karpaz Yarımadası'nda ilk iskân izleri Akeramik Neolitik Dönem'e tarihlendirilen Kastros yerleşiminde karşımıza çıkmaktadır. Tunç Çağı'nda Karpaz Yarımadası'nda yerleşim sayısının oldukça arttığı görülmektedir. Demir Çağı'nda ise bilinen yerleşim alanlarının sayısı Tunç Çağı'na göre azdır. Karpaz Yarımadası genelinde Arkaik ve Klasik Dönem'lere yönelik araştırmaların sayısı ise fazla olmadığından ve bölgede çok iyi bilinmediğinden bu dönemlerle ilgili arkeolojik bilgilerimiz sınırlıdır. Hellenistik ve Roma Dönem'leri ise Karpasia ve Urania gibi büyük yerleşimlerin yanında yüzey araştırmalarında tespit edilmiş küçük ölçekli yerleşimler ile temsil edilmektedir.

Abstract: The archaeological settlements of the Karpass Peninsula

This essay aims to evaluate the settlement history of the Karpass Peninsula in northern Cyprus in light of the available evidence derived from archaeological excavations and surveys. It places a special emphasis upon the archaeological settlements, cemeteries and sanctuaries that may help us to reconstruct the settlement history of the Karpass Peninsula. The first traces of human occupation in this region have been attested at the Aceramic Neolithic site of Kastros. A noticeable increase seems to have occurred in the number of sites in the Bronze Age. The number of Iron Age settlements declines in the region. Our archaeological knowledge about the Archaic and Classical past of the Karpass Peninsula is limited, due in part to the minimal number of studies related to these periods. Besides Hellenistic and Roman settlements such as Karpasia and Urania, a series of small settlements of these periods are also known to us through surveys, allowing us to obtain information about the settlement patterns of this period.

Kıbrıs Adası coğrafi konumunun özelliğinden dolayı Doğu Akdeniz dünyasında Mısır, Suriye-Filistin, Anadolu ve Ege kültürleri arasında kültürel iletişimi sağlayan bir bölge olarak sürekli ön plana çıkmıştır. Kıbrıs'ın bu coğrafik öneminden dolayı adanın üzerindeki iskânın tarihinin Akeramik Neolitik Dönem'e kadar geriye gittiği görülmektedir¹. Kıbrıs coğrafyası içinde adanın doğu kısmını oluşturan Karpaz Yarımadası'nın ise apayrı bir önem taşıdığı açıktır. 1980'li yıllardan itibaren Akdeniz'in diğer ülkelerinde olduğu gibi Kıbrıs'ın kuzeyinde de gözlenen hızlı yapılaşmalar arkeolojik alanlar üzerinde olumsuz etkiler yaratmaya başlamıştır. Bu süreçte adanın kuzeyinde daha önce çeşitli araştırmalarla tespit edilmiş olan arkeolojik yerleşimler ve mezarlık alanları değişen çevre koşullarından etkilenmeye başlamıştır. Aynı hızlı yapılaşma sürecinin henüz keşfedilmemiş arkeolojik alanları da tehdit etmesi olasıdır. Son yıllarda Kuzey Kıbrıs'ta çeşitli altyapı çalışmaları için gerçekleştirilen hafriyatlar sırasında rastlanılan arkeolojik bulgular henüz tespit edilememiş çok sayıda arkeolojik alanın olabileceğine işaret etmektedir². Bu nedenle 18. yüzyılın ilk yarısından itibaren başlayan ve günümüze kadar devam eden Karpaz Yarımadası araştırmalarında saptanan arkeolojik yerleşimler ve mezarlık alanları ile ilgili son durumun gözlemlenmesi bir zorunluluk halini almıştır. Bu çalışma ile günümüzde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

sınırları içerisinde yer alan Karpaz Yarımadası arkeolojik yerleşimlerinin bu tür bir envanterinin sunulması amaçlanmaktadır. Bu yaklaşımla ileride yapılacak daha detaylı arkeolojik çalışmalara katkı yapılabilmesi umulmaktadır. Günümüzde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kuzeydoğu uç sınırını oluşturan Karpaz Yarımadası İskele ilçesi sınırları içinde kalmaktadır. Bununla birlikte Karpaz Yarımadası'nın coğrafi sınırının biraz dışına çıkılarak İskele ilçesi merkeze bağlı köyler ve çevresindeki arkeolojik yerleşimler de çalışmaya dâhil edilmiştir.

1. *Kastros (Cape Andreas* harita no. 1): Kıbrıs adasının kuzeydoğu ucunda Zafer Burnunun hemen gerisinde yer alan tepe üzerindedir. Kastros Tepe'nin üzerinden yamaçlarına doğru yayılan, M.Ö. 7. binin ikinci yarısı ile M.Ö. 6. bin yılın ilk yarısı arasına tarihlendirilen, Kıbrıs adasının seramiksiz Neolitik Dönemi'ne ait bir yerleşimdir. 1970 ile 1974 yılı arasında Fransız Ulusal Bilim Araştırmaları Merkezi'nden Alain Le Brun başkanlığındaki bir ekip tarafından kazı ve araştırmalar yürütülmüştür³. Kıbrıs adasının Neolitikleşme süreci konusunda önemli bilgiler sunan bu köy yerleşimi adada Neolitik sürecinin tam gelişmiş bir şekilde aniden ortaya çıkışına tanıklık etmektedir. Dönemin en tipik özelliği olan dairesel planlı ev inşa etme anlayışı ve kıyıya yakın alanlarda yer alan korunaklı doğal tepeler üzerine yerleşim kurma geleneği adanın diğer Neolitik köylerinde olduğu gibi burada da görülmektedir.

¹ Son yıllarda Kuzey Kıbrıs'ta Akanthou, Tathsu'da (Çiftlikdüzü) gerçekleştirilen çalışmalar adanın Akeramik Neolitik Dönemi'ne ilişkin yeni bilgiler sunmuştur. Şevketoğlu 2000, 75 ve 117; 2006, 114.

² Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Eski Eserler Dairesi tarafından Karpaz'da gerçekleştirilen kurtarma kazılarında 2002-2005 yılları arasında özellikle Geometrik dönem, Demir Çağı ve Roma döneminden mezarlar ya da bulgulara Mehmetçik, Gelincik, Balalan, Sazlıköy, Dipkarpaz köyünün batısında, Yeşilköy, İskele ve Bafra köyleri çevrelerinde rastlanılmıştır.

³ Karageorghis 1971a, 390; Karageorghis 1972a, 1042-1045; Karageorghis 1973, 635-636; Karageorghis 1974, 850-855; Le Brun 1974, 1-23; Le Brun 1981; Ducos 1981, 89; Garnier 1981, 93-94; Helmer 1981, 91-92; Van Zeist 1981, 95-99; Masséi – Solivères 1981, 83-87; Poupet 1981, 81; Karageorghis 1982, 21 vd.; Le Brun 1985, 73-80; Le Brun 1993, 55 vd. ; Le Brun – Le Brun 2003, 45-59.

2. *Lakkos* (harita no. 2): Lakkos Mersinlik (Phlamoudhi) köyünün 5 km kadar kuzeybatısında ve deniz kenarında yer alan ve yüzey buluntularına göre Neolitik Dönem'e tarihlendirilen bir yerleşimdir⁴. Deniz kıyısı köy toplumlarının genel özelliklerini gösteren Lakkos Neolitik köy yerleşimi Karpaz Yarımadası'nda çok az bilinen Neolitik Dönem'i temsil etmektedir. Bu bölgede Neolitik Dönem yerleşimlerinin azlığı büyük ölçüde bu döneme yönelik araştırmaların sayısal yetersizliğinden kaynaklanmaktadır.

3. *Kaminia*: Yenierenköy'ün (Yialousa) çok yakınında bulunan Kaminia Erken Tunç Çağı'na tarihlendirilen bir mezarlıktır⁵. Bugüne kadar sistematik olarak kazılmamış olan Kaminia'da Erken Tunç Çağı yüzey buluntuları görülmektedir.

4. *Sylla*: Dipkarpaz (Rizokarpaso) köyünün çevresindeki Erken Tunç Çağı'na ait yerleşim ve mezarlık alanlarından biridir. Erken Tunç Çağı tarihli yerleşimi ile mezarlık alanı dışında burada Orta Tunç Çağı'na ait yüzey buluntuları da ele geçmiştir⁶.

5. *Tamathios*: Dipkarpaz (Rizokarpaso) köyünün çevresindeki yerleşim ve mezarlık alanlarından biridir. Bu mezarlık alanında Erken ve Orta Tunç Çağı'na tarihlenen buluntulara rastlanılmıştır⁷.

6. *Büyükkonuk*: Büyükkonuk (Komi Kebir) köyünün yerleştiği alan büyük bir mezarlık alanıdır. Köyün yakın çevresinde yapılan yüzey araştırmalarında Erken ve Orta Tunç Çağı'ndan seramik buluntulara rastlanılmıştır⁸.

7. *Chalasmata*: Chalasmata adı ile tanınan merkez Boltaşlı (Lythrangomi) köyünün 1 km kadar kuzeybatısında tepe üzerinde Erken Tunç Çağı yerleşimine ve mezarlığına sahiptir⁹. Bu yerleşimde yüzey bulgularına dayanılarak Orta Tunç Çağı'nın varlığı da bilinmektedir.

8. *Kavos*: Sazlıköy'ün (Livadhiya) batısındaki mezarlık alanıdır. Erken ve Orta Tunç Çağı buluntuları ele geçmiştir¹⁰.

9. *Dhima*: Altınova (Ayios Iakovos) köyünün kuzeyinde 1929 yılında tespit edilmiş olan Dhima'da Tunç ve Demir Çağı'ndan kült alanları yer almaktadır¹¹.

10. *Vounari* (harita no. 3): Vounari Mersinlik (Phlamoudhi) köyünün 1 km kadar kuzeyinde yer alan bir Tunç Çağı yerleşimidir¹². Küçük bir Tunç Çağı kutsal alanı da bulunan Vounari'de 1970-1973 yılları arasında Colombia Üniversitesi'nce kazılar yürütülmüştür¹³. Merkezde Orta Tunç Çağı III dönemi (M.Ö. 1725-1650) ile Geç Tunç Çağı IIA dönemi (M.Ö. 1450-1400) arası bulgular tespit edilmiştir.

11. *Kaleburnu*: Kaleburnu (Galinoporni) köyünden Yenierenköy'e uzanan yolun üzerinde Orta ve Geç Tunç Çağı buluntuları

⁴ Symeonoglou 1972, 190, no. 3

⁵ Gjerstad 1926, 11; Catling 1962, 154, no. 168.

⁶ Gjerstad 1926, 11; Catling 1962, 153, no. 143, 159, no. 150-151.

⁷ Karageorghis 1961, 276; Catling 1962, 160, no. 152.

⁸ Catling 1962, 151, no. 69, 157, no. 93.

⁹ Gjerstad 1926, 10; Catling 1962, 152, no. 107, 158, no. 123.

¹⁰ Gjerstad 1926, 12; Catling 1962, 152, no. 106, 158, no. 121.

¹¹ Tunç Çağı Kült Alanı: Gjerstad et al 1934, 356-361; Wright 1992, 74 vd., lev. 89 Demir Çağı Kült Alanı: Gjerstad et al 1934, 361-370; Catling 1962, 155, no. 18, 161, no. 35.

¹² Phlamoudhi-Vounari yerleşimi için bkz. Catling 1962, 159, no. 138, 168, no. 208; Karageorghis 1972a, 1045-1047; Symeonoglou 1972, 193, no. 20; Karageorghis 1973, 638-639; Catling 1973, 109-110; Karageorghis 1974, 864.

¹³ Phlamoudhi-Vounari kutsal alanı için bkz. yerleşimi için bkz. Symeonoglou 1972, 189, no. 1.

veren olası bir mezarlık alanı tespit edilmiştir¹⁴.

12. *Kapsalia*: Kaleburnu (Galinoporni) köyünün çevresindeki mezarlık alanlarındandır. Mezarlıkta Orta Tunç Çağı buluntuları ele geçmiştir¹⁵.

13. *Nitovikla* (harita no. 4): Kuruova köyünün 4 km kadar güneyinde deniz kıyısında (Res. 1). Nitovikla 1929 yılında İsveçli arkeologlarca ilk kazı çalışmaları gerçekleştirilen, Orta Tunç Çağı'na tarihlendirilen antik bir kaledir¹⁶. Denizden yaklaşık 25 m. yükseklikte bir kayalık üzerinde inşa edilmiş olan kalenin duvarları harçsız moloz taşlardan örülmüştür (Res. 2). Kalenin duvarları 2 metreden 5 metreye kadar ulaşan kalınlıkta olup kulelerle köşelerde desteklenmiştir¹⁷. Kulelerin yalnızca dış köşelerinde düzgün köşeli bloklar kullanılmıştır. Kalenin M.Ö. 1400'ler civarında Hiksos istilasından etkilenerek tahrip olduğu düşünülmektedir¹⁸. Yerleşimin Orta Tunç Çağı'ndan olan mezarlığı da araştırılmıştır¹⁹. Nitovikla'da yapılan bilimsel araştırmalar bu yerleşim yerinin kronolojisi ile ilgili çeşitli tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Burada 1929 yılında çalışmış olan Sjöqvist'e göre yerleşim Orta Kıbrıs Çağı III A'da başlar ve Geç Kıbrıs çağı IA ve B evrelerine kadar devam eder²⁰. Nitovikla'nın iskân tarihi üzerine ilk araştırmalar sonrasında yapılan tartışmalarda yerleşim yerinin tarihi genelde Orta Kıbrıs Ça-

ğı'nın sonu ile Geç Kıbrıs Çağı arasına yerleştirilmiştir²¹.

14. *Palaeoskontella*: Kuruova ve Kaleburnu köyleri arasındadır. Tunç Çağı için önemli buluntular veren bir yerleşim ve mezarlık alanıdır²². Burada yapılan çalışmalarda hemen hepsi Orta Tunç Çağı III (M.Ö. 1725-1650) dönemine tarihlendirilen 7 mezar gün ışığına çıkarılmıştır.

15. *Vikla*: Gelincik (Vasili) köyünün 2 km kadar güneydoğusunda Tunç Çağı yerleşimi Vikla ile batısında mezarlık yer alır²³. Gelincik köyü çevresinde tesadüfen bulunmuş olan bir Arkaik heykel Karpaz bölgesinde son yıllarda bulunan Arkaik Dönem heykellerinden biridir²⁴.

16. *Vikla*: Sipahi köyünün 6-7 km kadar kuzeydoğusundaki Ayios Thyrsos Kilisesi'nin biraz kuzeyinde yer alan etrafı küçük sur sistemi ile çevrili bir akropoldür²⁵. Akropolün doğusunda Orta ve Geç Tunç Çağı buluntuları veren bir mezarlık alanı yer almaktadır.

17. *Boğaziçi*: Boğaziçi (Lapathos) köyünde Orta Tunç Çağı buluntuları veren bir olası mezarlık alanı bulunmaktadır²⁶. Ancak sistematik kazı çalışmaları yapılmadığından alanın tarihlendirilmesi yüzey buluntularına dayandırılarak yapılabilmektedir.

¹⁴ Gjerstad 1926, 11; Karageorghis 1960, 245; Catling 1962, 156, no. 62, 163, no. 87.

¹⁵ Gjerstad 1926, 11; Catling 1962, 156, no. 58.

¹⁶ Nitovikla ile ilgili olarak bkz. Hogarth 1889, 78; Gjerstad 1926, 10-11; Gjerstad et al. 1934, 371- 415; Hult 1992, 165-170.

¹⁷ Gjerstad et al. 1934, 388 vd.; Wright 1992, 404, 410-411, 477, 510-511, lev. 228-229.

¹⁸ Sjöqvist 1940, 189; Erzen 1976, 101.

¹⁹ Gjerstad 1926, 10; Gjerstad et al 1934, 407-415; Catling 1962, 157, no. 98.

²⁰ Gjerstad et al 1934, 371, 407.

²¹ Kızılduman 2008, 161-162.

²² Palaeoskoutella için bkz. Gjerstad et al. 1934, 416-438; Catling 1962, 157, no.99; Wright 1992, 78, 350, lev. 183

²³ Gjerstad 1926, 10; Catling 1962, 160, no. 160.

²⁴ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Eski Eserler Dairesince Karpaz bölgesinde yapılan araştırmalar sırasında 2003 yılında keşfedildiği bildirilen Gelincik (Vasili) Arkaik heykelinin yanı sıra Ziyamet (Leonarisso), Boltaşlı (Lythrankomi) köylerinde de Arkaik dönemden heykeller bulunmuştur.

²⁵ Gjerstad 1926, 11.

²⁶ Catling 1962, 158, no. 108.

18. *Ergazi*: Ergazi (Ovgoros) köyünün kuzeyinde ve mezarlıkta Orta Tunç Çağı buluntuları ele geçmiştir²⁷.

19. *Kakotri*: Altınova (Ayios Iakovos) köyü çevresindeki mezarlık alanlarındandır. Orta Tunç Çağı buluntularına rastlanmıştır²⁸.

20. *Melia*: Altınova (Ayios Iakovos) köyünün 1,5 km kadar doğusunda Orta Tunç Çağı buluntuları veren bir mezarlık alanıdır²⁹.

21. *Mersineri*: İskele (Trikomo) ilçesinin 2,5 km kadar doğusunda yer alan bir Orta Tunç Çağı mezarlığıdır³⁰.

22. *Tshioraka*: Ayios Philon Kilisesi'nin 500 m kadar güneyinde kuzeye doğru eğimli olan yamaçta Tunç Çağı mezarlığı bulunmaktadır³¹.

23. *Kumyalr*: Kumyalı (Koma tou Gialou) köyünün güneybatısında denize doğru olan kesimde Tunç Çağı mezarlığı yer almaktadır³². Köyün 3 km kuzeybatısında ve onun 1 km kadar güneyinde olmak üzere iki mezarlık alanı daha bulunmaktadır³³.

24. *Ayios Ioannis* (harita no.5): Kalecik (Gastria) köyünün 3 km kadar güneyindedir. Bu bölge Geç Tunç Çağı buluntuları veren olası bir mezarlık alanıdır³⁴.

25. *Kraltepesi*: Kaleburnu (Galinoporni) köyünün hemen doğusundaki tepe üzerindedir (Res. 3). Kraltepesi üzerinde Geç Tunç Çağı'na tarihlendirilen bir antik yerleşim yer almaktadır. Yerleşim tepenin en üst

bölümündeki platoya ve aşağıdan yukarıya doğru uzanan birçok teras üzerine yayılmaktadır. 2004 yılında 26 adet iyi korunmuş durumdaki bronz objeden oluşan bir hazine bulunmuştur. Geç Tunç Çağı IIC (M.Ö. 1325-1225) ile IIIA (M.Ö. 1225-1190) dönemlerine tarihlendirilen söz konusu hazinenin tesadüfen gün ışığına çıkması ile Kraltepesi'ndeki arkeolojik çalışmalar Alman bir ekip tarafından başlatılmıştır. Kazı çalışmaları sırasında üst platoda Geç Tunç Çağı'na, M.Ö. 13-12. yüzyıllara tarihlendirilen bir saray-tapınak yapısı gün ışığına çıkarılmıştır³⁵. Yürütülen kazı çalışmaları sırasında bulunan çok sayıda ağırşak ile Kıbrıs'a özgü yazı örnekleri en önemli buluntular arasında sayılmaktadır.

26. *Moutari tou Sorou*: Ziyamet (Leonariso) köyünün 1,5 km kadar kuzeyinde Geç Tunç Çağı buluntuları veren bir mezarlık tespit edilmiştir³⁶.

27. *Peristefani*: Ziyamet (Leonariso) köyünün 1,5 km kadar kuzeybatısında yer alan tepe üzerinde olan Peristefani antik bir yerleşimdir³⁷. Hogarth Kıbrıs adasında yaptığı geziler sırasında bu akropolde taş öğütücüler bulmuştur³⁸. Akropolün batısında Geç Tunç Çağı'na ait olabilecek bir mezarlık tespit edilmiştir³⁹.

28. *Alaas*: Kalecik köyü yakınlarında bulunan Alaas, yoğunlukla Proto-Beyaz Boyalı örnekleri içeren Geç Tunç Çağı IIIB

²⁷ Catling 1962, 159, no. 135A, 135B

²⁸ Karageorghis 1960, 281; Catling 1962, 155, no. 20; Åström 1966, 144-148.

²⁹ Gjerstad 1926, 9; Gjerstad et al. 1934, 302-355; Catling 1962, 155 no. 19, 161, no. 36.

³⁰ Gjerstad 1926, 9; Catling 1962, 160, no. 158.

³¹ Gjerstad 1962, 11.

³² Gjerstad 1926, 10.

³³ Durugönül 2002, 66.

³⁴ Gjerstad 1926, 12; Catling 1962, 163, no. 88.

³⁵ Doğu Akdeniz Üniversitesinden Uwe Müller tarafından 2004 yılından bu yana yürütülen kazı çalışmalarının ilk sonuçları 2007 yılında Hacettepe Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü tarafından organize edilen Batı Anadolu ve Doğu Akdeniz Geç Tunç Çağı Kültürleri Üzerine Yeni Araştırmalar Sempozyumu'nda U. Müller, E. Pernicka ve M. Bartelheim tarafından sunulmuştur.

³⁶ Gjerstad 1926, 10; Catling 1962, 166, no.168.

³⁷ Hogarth 1889, 70, 78, 83; Catling 1962, 166, no. 167.

³⁸ Hogarth 1889, 78.

³⁹ Gjerstad 1926, 10; Catling 1962, 166, no. 166.

dönemi (M.Ö. 1190-1150) buluntuları veren önemli bir mezarlık alanıdır⁴⁰.

29. *Çayırova*: Çayırova (Ayios Theodoros) köyünün 3 km kadar güneydoğusunda Geç Tunç Çağı buluntuları veren mezarlık alanları bulunmaktadır⁴¹.

30. *Knidos/Akrotiri* (harita no. 6): Çayırova (Ayios Theodoros) köyünün güneyinde, kıyıda ve Zeytin (Elea) Burnu yakınlarında bulunan Knidos yerleşimi Zeytin Burnunun üzerinde yer alan akropol ile batısındaki mezarlık alanlarından oluşmaktadır (Res. 4-5). Knidos'un batısında Çayırova köyünün 3 km güneydoğusu ve güneyinde Valia ormanı içinde "Akrotiri Mezarlığı" olarak da adlandırılan Geç Tunç Çağı'na tarihlendirilebilecek mezarlık alanı bulunmaktadır⁴². Knidos'un akropolünde çoğunlukla Hellenistik ve Roma Dönem'lerinden kalan kalıntılar korunmuştur⁴³. Yerleşim alanı içerisinde kayaya oyulmuş mekânlara sahip konutların kalıntıları, sarnıçlar, platformlar ve mezarların yanı sıra zeytinyağı üretimine ilişkin baskı ağırlıkları ve yatakları görülebilir niteliktedir (Res. 6)⁴⁴. Kent için en büyük tehlike özellikle batıdaki mezarlık alanlarındaki kaçak kazı faaliyetleridir⁴⁵. Sistematik

arkeolojik kazıların henüz yapılmadığı Knidos'un en büyük şanssızlığı yerleşim yerinin uzun süreli olarak bir taş ocağı gibi kullanılmış olmasıdır.

31. *Melissa* (harita no. 7): Melissa Mersinlik (Phlamoudhi) köyünün 5 km kadar batısında yer almaktadır. 16 ve 17. yüzyıl kiliselerinin yerleştiği alanda bir Tunç Çağı yerleşimi tespit edilmiştir⁴⁶. Yüzeyden ele geçen bulgular Geç Tunç Çağı IA (M.Ö. 1650-1575) ve Geç Tunç Çağı IIB (M.Ö. 1400-1325) dönemleri arasını vermektedir⁴⁷.

32. *Sapilou*: Mersinlik (Phlamoudhi) köyünün 1,5 km kadar güneyinde bulunan bu küçük yerleşimde Geç Tunç Çağı'ndan Geç Hellenistik Çağ'a kadar uzanan seramik buluntularına rastlanılmıştır⁴⁸.

33. *Kantara*: Orman gözetleme kulesinin bulunduğu alanda Geç Tunç Çağı bulguları tespit edilmiştir⁴⁹.

34. *Krina*: İskele ilçesinin 3 km kadar batısında Geç Tunç Çağı buluntuları ele geçmiştir⁵⁰.

35. *Anavrysi*: Dipkarpaz (Rizokarpaso) köyünün, doğu kısmında yer alır. 1937 ve 1938 yıllarında Joan du Plat Taylor tarafından sistemantik kazıların gerçekleştirildiği Erken Demir Çağı mezarlarını içeren bir mezarlık alanıdır⁵¹.

36. *Bornja*: Taşlıca (Neta) köyünün 2 km kadar batısında bir Tunç Çağı mezarlığı yer almaktadır. Köyün yakınındaki yerleşimin

⁴⁰ Alaas hakkında bkz. Karageorghis 1975; Karageorghis 1977, 141-149; Karageorghis 1982, 112; Wright 1992, 340.

⁴¹ Gjerstadt 1926, 12; Catling 1962, 162, no. 50-51.

⁴² Gjerstadt 1926, 12; Catling 1962, 162, no. 49.

⁴³ Knidos için bkz. Hogarth 1889, 65-67; Ohnefalsch-Richter 1893, 26 vd. no. 68; Nicolaou 1976, 459; Bouzek 1988, 71-75; Durugönül 2002, 63; Diler 2007, 141-145.

⁴⁴ A. Diler tarafından 1999-2000 yıllarında Kuzey Kıbrıs'ta zeytinyağı ve şarap işlikleri, presleri ve üretim alanları üzerine yapılan geniş çaplı yüzey araştırması sırasında Knidos'taki presler de incelenmiş ve çalışmanın ilk sonuçları yayınlanmıştır bkz. Diler 2007, 141 vd.

⁴⁵ 2006 yılı yaz aylarında Knidos'a yaptığımız gezi sırasında Arkaik ve Geometrik dönem buluntularını içeren nekropol alanlarında kaçak kazı ile yeni açılmış olan çok sayıda mezar ile karşılaştık.

⁴⁶ Phlamoudhi-Melissa için bkz. Karageorghis 1972a, 1047; Symeonoglou 1972, 189-190, 193-194 (Bizans dönemi yerleşimi); Karageorghis 1973, 640-641; Karageorghis 1974, 865.

⁴⁷ Karageorghis 1973, 641.

⁴⁸ Catling 1962, 168, no. 207; Symeonoglou 1972, 191, no. 7.

⁴⁹ Catling 1962, 164, no. 100.

⁵⁰ Catling 1962, no. 236.

⁵¹ Taylor 1951, 14-23.

adı Bornja'dır. Tespit edilen mezarlar Demir Çağı'ndan olup yüzeyden Orta ve Geç Tunç Çağı buluntuları ele geçmiştir⁵².

37. *Latsia*: Dipkarpaz köyünün kuzeydoğu kısmındadır. Kıbrıs Demir Çağı buluntuları veren bir mezarlık alanıdır⁵³.

38. *Boltaşlı*: Boltaşlı (Lythrankomi) köyü çevresinde bulunmuş olan Arkaik Dönem heykeli olasılıkla bir *temenos* alanına işaret ediyor olabilir⁵⁴.

39. *Chelones* (harita no. 8): Dipkarpaz köyünün 5 km kadar güneydoğusundadır. Kumullar altında kalmış olan bu küçük yerleşimden yüzeyde görülebilecek fazla bir kalıntı bulunmamaktadır. Chelones'in yüzeyden ele geçen bulgulara dayanarak Arkaik Dönem'den erken Bizans Dönemi'ne kadar iskân gördüğü anlaşılmaktadır⁵⁵. Antik yerleşimde arkeolojik kazı yapılmamıştır.

40. *Leonarisso*: Ziyamet (Leonarisso) köyü çevresinde Arkaik Dönem'e, M.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilen bir *keiros* bulunmuştur⁵⁶. S. Durugönül tarafından yapılan yüzey araştırmalarında heykelin ait olabileceği olası *temenos* alanı olarak köyün 3 km kadar güneybatısındaki bir alan önerilmiştir⁵⁷.

41. *Trachonas*: Kaleburnu (Galinoportni) köyünün 4 km kadar güneydoğusundadır. Kountoura Trachonia'dan 5-6 km'lik bir mesafededir. Bu alandan Orta Tunç Çağı'ndan buluntular ele geçmiştir⁵⁸. Mezarlık

alanında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında Kıbrıs Arkaik I (M.Ö. 750-600) Dönemi'nin ortasından *dromos*'lu bir mezar gün ışığına çıkarılmıştır⁵⁹. Topaktaş mevki olarak da tanınan bölgede son yıllarda gerçekleştirilen yüzey araştırmaları ile liman işlevine yönelik bulgulara rastlanılmıştır⁶⁰.

42. *Urania/Ourania* (harita no. 9): Dipkarpaz köyünün 8 km kadar kuzeydoğusundadır. Karpaz bölgesindeki küçük kıyı yerleşimlerinden biri olan Urania'da klasik dönemlere kadar geriye giden izler ve yerleşim yakınlarında Arkaik mezarlar bulunmaktadır⁶¹. Kentin kökeni hakkında bilgimiz bulunmamaktadır. Liman ve çevresine yayıldığı düşünülen Urania yerleşiminin bulunduğu alanda Bizans Dönemi'nden kalma üç kilise bugün için ayakta olan kalıntılardır. Hogarth, Urania kentini Aphendrika ile bir tutmaktadır⁶². Mezarlıkta ise *dromos*'lu oda mezarlar bulunmaktadır⁶³.

43. *Vikla*: Yenierenköy (Yialousa) ile Sipahi (Ayia Trias) köyü arasında kalan ve Vikla tepesi olarak adlandırılan mevkide tamamlanmamış iki *kollosal* Arkaik Dönem heykeli bulunmaktadır (Res. 7-8)⁶⁴. Bu heykeller S. Durugönül tarafından işaret edildiği gibi olası bir *temenos* alanına ait olmalıdır⁶⁵.

44. *Frangoavgolia* (harita no. 10): Tuzluca ve Kurtuluş köyleri arasında yer alan bir

⁵² Gjerstad 1926, 10; Catling 1962, 159, no. 133, 167, no. 193.

⁵³ Latsia ile ilgili olarak bkz. Christou 1972, 143-155; Karageorghis 1972a, 1011, 1016-1017.

⁵⁴ Durugönül 2002, 65.

⁵⁵ Hogarth 1889, 79-80; Ohnefalsch-Richter 1893, 27; Nicolaou 1976, 220-221.

⁵⁶ Durugönül 2003, 103.

⁵⁷ Durugönül 2002, 65; Durugönül 2003, 103.

⁵⁸ Catling 1962, 156, no. 59.

⁵⁹ Gjerstad et al. 1934, 461-466; Wright 1992, 350.

⁶⁰ Kızılduman 2008, 163.

⁶¹ Hogarth 1889, 85, 88, 96; Ohnefalsch-Richter 1893, 27, no. 71; Nicolaou 1976, 662; Durugönül 2002, 64.

⁶² Hogarth 1889, 85.

⁶³ Durugönül 2002, 66, lev. 39, 12-13.

⁶⁴ Gunnis 1956, 208; Durugönül 2003, 103 vd. R. Gunnis burada gördüğü heykellere kısaca değinmekte ve eserlerin tarihi olarak Geç Roma dönemini vermektedir.

⁶⁵ Durugönül 2003, 103.

mezarlık alanıdır⁶⁶. 1970 ve 1971 yıllarında Eski Eserler Dairesi tarafından gerçekleştirilen kurtarma kazılarında *dromos*'lu iki mezar ortaya çıkarılmış olup buluntularına göre Kıbrıs-Arkaik II Dönemi'ne (M.Ö. 600-475) tarihlendirilmektedirler⁶⁷. Mezarlık alanında tespit edilmiş olan bir *bothros*'tan gelen buluntular da özellikle mezarlardan çıkanlar gibi benzer şekilde Kıbrıs-Arkaik Dönemi'ni vermektedir⁶⁸.

45. *Ardahan*: Ardahan (Ardana) köyü içerisinde tespit edilmiş olan Kıbrıs-Arkaik Dönemi'ne ait bir mezar daha önce bu köyde keşfedilmiş olanlarla birlikte bölgede bir mezarlık alanı bulunabileceğini göstermektedir⁶⁹.

46. *Trachonas*: Mersinlik (Phlamoudhi) köyünün 1 km kadar güneydoğusunda yer alan ve yüzey buluntularına göre Kıbrıs Arkaik Dönemi'nden Geç Hellenistik Dönem'e kadar iskân gördüğü anlaşılan bir yerleşimdir⁷⁰.

47. *Aphrodite Akraia*: Günümüzde Karpaz Yarımadası'nın uç noktasındaki tepe üzerinde yer aldığı düşünülen, kadınların girişine izin verilmeyen, Pococke ve Hogarth tarafından gezilen Arkaik Aphrodite Akraia tapınağından günümüze kadar ulaşmış kalıntı bulunmamaktadır⁷¹. Tapınağa ait mimari parçaların belki 6 km kadar güneyde bulunan Apostolos Andreas manastırının yapımı sırasında kullanıldığını düşünmek çok yanlış olmayacaktır.

48. *Olympos*: Zafer Burnundan 6 km kadar uzaklıktadır ve güneyde bulunan Olympos'ta Klasik Dönem'den Roma Dönemi'ne kadar tarihlendirilen mimari kalıntılar ya da izler bulunmaktadır⁷². Alanda sistematik arkeolojik kazılar yapılmamıştır.

49. *Tsambres*: Dipkarpaz köyünün kuzeyinde yer almaktadır. Karpasia antik yerleşiminin batısında yer alan ve kent ile ilişkilendirilen, Klasik ve Hellenistik Dönem buluntuları veren bir mezarlık alanıdır⁷³.

50. *Lithosourka* (harita no.11): Mersinlik (Phlamoudhi) köyünün 3 km kadar kuzeydoğusunda yer alan Kıbrıs Klasik ve Hellenistik Dönem'lerden bir yerleşim alanıdır⁷⁴.

51. *Pallouri*: Mersinlik (Phlamoudhi) köyünün 4 km kadar kuzeybatısında yer alan kayaya oygu pekçok mezarın bulunduğu bir mezarlık alanıdır⁷⁵. 1971 yılında bu alanda gerçekleştirilen kazı çalışması ile mezarlardan bir tanesi açılmış ve içinden M.Ö. 5. yüzyıla ait bulgular ele geçmiş olup mezarlığın ele geçen diğer bulgulara dayanarak Geç Hellenistik Dönem boyunca da kullanıldığı tespit edilmiştir⁷⁶.

52. *Tsonia*: Mersinlik (Phlamoudhi) köyünün 2,5-3 km kadar kuzeydoğusunda Kıbrıs-Klasik veya Hellenistik Dönem'e tarihlendirilen bir mezar tespit edilmiştir⁷⁷.

53. *Karpasia* (harita no. 12): Dipkarpaz köyünün 3 km kadar kuzeyinde kıyıda yer alan adanın önemli yerleşimlerinden biri-

⁶⁶ Karageorghis 1971a, 401-403.

⁶⁷ Karageorghis 1972a, 1018, 1021, 1022; Karageorghis 1972b, 161-180.

⁶⁸ Karageorghis 1971b, 27-36.

⁶⁹ Christodoulou 1966, 51-53

⁷⁰ Symeonoglou 1972, 190-191, no. 6.

⁷¹ Hogarth 1889, 83 vd.; Ohnefalsch-Richter 1893, 27 no.70; Karageorghis 1962, 372-374; Nicolaou 1976, 650; Durugönül 2002, 65.

⁷² Olympos için bkz. Hogarth 1889, 83; Karageorghis 1962, 373-374; Nicolaou 1976, 650.

⁷³ Tsambres hakkında bkz. Dray – Taylor 1949, 24-123; Bağışkan 1996, 19-35; Durugönül 2002, 65.

⁷⁴ Symeonoglou 1972, 190, no. 4

⁷⁵ Symeonoglou 1972, 195, no. 35.

⁷⁶ Symeonoglou 1972, 195.

⁷⁷ Symeonoglou 1972, 194, no. 27.

dir⁷⁸. Kalıntılarının büyük çoğunluğu kumullar altında kalan yerleşim Hellenistik ve Roma Dönem'leri boyunca iskân edilmiştir. Tarihi hakkında çok az bilgimiz bulunan antik yerleşimde çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Çok az kalıntı toprak üzerinde ve kıyıda görülebilir niteliktedir. Bugün görülebilen kalıntılar arasında limana ilişkin izler en göze çarpanlardır. M.S. 5. yüzyılda kentin daha erken kalıntılarının üzerine Ayios Philon kilisesi inşa edilmiştir. Kentin batıdaki mezarlık alanı Tsambres olarak bilinen mevkidedir.

54. *Kountoura Trachonia*: Nitovikla kalesinin 2 km kadar kuzeydoğusundadır. Bu alanda İsveçli bilim adamlarınca yapılan kazılar ile 15 *dromos*'lu mezar gün ışığına çıkarılmıştır⁷⁹. Mezarlar ele geçmiş olan sikkelere dayanarak M.Ö. 3. yüzyılın ilk yarısı civarına tarihlendirilmiştir⁸⁰.

55. *Pamuklu*: Pamuklu (Tavrou) köyünün yaklaşık 2-3 km kadar güneybatısında Gazi Mağusa-Dipkarpaz karayolunun hemen yanında yükselmekte olan yüksek tepe düz bir arazi içerisinde topografyası ile dikkat çekicidir (Res. 9). Bu tepenin kuzeydoğuya bakan yamacında toprak alımı için bir hafriyat yapılmıştır. 2006 yılında tarafımızdan gerçekleştirilen incelemeler sırasında tepe üzerinde zirveye yakın noktalarda küçük bir alanda takip edilebilen bir duvarın izine rastlanmıştır. Yukarıdan aşağıya doğru akan toprak içerisindeki seramik çoğunlukla

Hellenistik Dönem'e aittir. Anılan bu tepe olasılıkla yakın çevreye hâkim konumu ile bir gözetleme noktası niteliğindedir.

56. *Ayios Ioannis*: Mersinlik (Phlamoudhi) köyünün 3 km kadar kuzeydoğusunda yer alan ve Hellenistik Dönem'e tarihlendirilen bir kutsal alandır⁸¹. Kutsal alanın birkaç yüz metre kadar batısında kayaya oyulmuş mezarlar bulunmaktadır⁸².

57. *Mandres*: Mersinlik (Phlamoudhi) köyünün 1 km kadar kuzeydoğusunda bulunan ve yüzey bulgularına göre Hellenistik Dönem'e ait bir yerleşim yeridir⁸³.

58. *Ayios Varvara*: Dipkarpaz'ın yaklaşık 7 km kadar kuzeydoğusunda yer almaktadır. Ayios Varvara'da görülebilir kalıntıların bir kısmı Bizans Dönemi'nden olsa da yerleşimden günümüze ulaşabilen çok fazla bir bulgu kalmamıştır. Burada çalışma yapmış olan araştırmacılar tarafından da yerleşimin tarihi hakkında detaylı bilgi verilememektedir⁸⁴.

59. *Mazaraes*: Ziyamet (Leonariso) köyü ile deniz arasında kalan bölgededir. Antik yerleşimin bir taş ocağı gibi kullanılmasından dolayı günümüze kadar ulaşabilen kalıntılar üzerinde yorum yapabilmek güçtür⁸⁵. Son dönemde burada gerçekleştirilen yüzey araştırmaları sırasında tespit edilen su iletim sistemi en önemli arkeolojik bulgulardır⁸⁶. Ancak yüzey araştırması sırasında tespit edilen kalıntıların dönemine ilişkin bilgi verilememiştir.

60. *Galounia* (harita no. 13): Kaplıca (Davlos veya Dhavlos) köyünün 5 km kadar

⁷⁸ Karpasia için bkz. Hogarth 1889, 4-5, 54-56, 79-80, 85, 88-90; Dray – Taylor 1949, 24-123; Mitford – Nicolaou 1957, 313-314; Durugönül 2002, 64; Nicolaou 1976, 436-437; Taylor 1980, 152-211; Nicolaou – Mitford 1980, 212-216; Taylor – Megaw 1981, 209-250; Wright 1992, 232, lev. 58.

⁷⁹ Gjerstad et al. 1934, 439-460; Wright 1992, 350, lev. 189; Durugönül 2002, 64-65.

⁸⁰ Gjerstad et al 1934, 460.

⁸¹ Symeonoglou 1972, 192, no. 11.

⁸² Symeonoglou 1972, 194-195, no. 31.

⁸³ Symeonoglou 1972, 190, no. 5.

⁸⁴ Hogarth 1889, 37,78; Durugönül 2002, 64.

⁸⁵ Hogarth 1889, 69; Durugönül 2002, 64.

⁸⁶ Durugönül 2002, 64.

kuzeydoğusunda yer alan küçük bir yerleşimdir. Hogarth bu küçük yerleşim hakkında bilgi verirken çok az sayıda mimari elemandan, çok sayıda sırlı ve sırsız seramik parçasından bahsederken bulguların dönemini belirtmemiştir⁸⁷.

Değerlendirme:

Karpaz Yarımadası'nda ilk yerleşim izlerinin Kastros'ta gerçekleştirilen arkeolojik çalışmalara göre en erken Akeramik Neolitik Dönem'e kadar gittiği anlaşılmaktadır. Ada genelindeki en erken yerleşimlerden biri durumundaki Kastros ile birlikte Mersinlik köyünün kuzeybatısında küçük bir Neolitik yerleşim olan Lakkos'u da erken yerleşimlerden biri olarak kabul etmek gerekir. Neolitikleşme sürecinde Karpaz Yarımadası'nın denizi kontrol eden noktalarının özellikle tercih edildiği dikkat çekmektedir. Kıbrıs adasının genelinde gelişmiş bir Kalkolitik gelenek var olmasına rağmen bu durumun Karpaz Yarımadası için belirgin olmaması ilgi çekici bir konudur. Bu yüzden Kalkolitik Dönem'in bu bölgede araştırılması gerekli önemli bir süreci temsil ettiği düşünülebilir.

Karpaz Yarımadası'nda Erken Tunç Çağı'ndan itibaren yerleşim sayısında önemli bir artış görülmektedir. Bu dönem genellikle yerleşim ve mezarlık alanları ile temsil edilmektedir. Tunç Çağı yerleşimlerinin sayısı mezarlık alanları kadar olmasa da ikinci büyük sayısal çoğunluğu oluşturmaktadır. Bölgede bilinen az sayıdaki Tunç Çağı kutsal alanı arasında Dhima'daki Erken ve Orta Tunç Çağı'ndan kutsal alan ile Vounari'deki Orta ve Geç Tunç Çağı kutsal alanı sayılabilir.

Günümüze kadar arkeolojik olarak araştırılmış ve tespit edilmiş olan Demir Çağı'na

tariflendirebilecek az sayıda mezarlık alanı bulunmaktadır. Bu alanlar içerisinde Demir Çağı başlangıcına ait olan Alaas mezarlık alanı başta gelenlerdendir. Bornja ve Latsia'daki olası mezarlık alanını da burada zikretmek gereklidir. Son yıllarda Karpaz bölgesinde çeşitli hafriyat çalışmaları sırasında tesadüfen rastlanılan ve Eski Eserler Dairesi tarafından gerçekleştirilen kurtarma kazılarında ortaya çıkarılan Yeşilköy, Mehmetçik ve Dipkarpaz çevresindeki Geometrik Dönem mezarları da Karpaz bölgesinde Demir Çağı'ndan pek çok keşfedilmemiş mezarlık alanının olabileceğini göstermesi bakımından önemlidir.

Arkaik Çağ Karpaz bölgesinde temsil edilen dönemlerden biridir. Bu süreçte yarımada'nın geneline yayılmış durumda olan yerleşim ve mezarlık alanlarının sayısı Tunç Çağı örnekleri kadar yoğun gözükmemektedir. Arkaik Dönem'den ayakta kalıntıları günümüze kadar ulaşmış olan yerleşim pek bulunmamaktadır. Mezarlık alanlarının varlığı da az sayıda örnek ile tespit edilmektedir. Arkaik Dönem ile ilgili olarak dikkati çeken unsurlardan biri de olası kutsal alanlardır. Boltaşlı (Lythrankomi) ve Vikla'da (Sipahi-Ayia Trias) ele geçmiş olan heykeller belki de birer kutsal alana işaret ediyor olabilirler.

Karpaz bölgesinde Klasik Dönem bugüne kadar izleri çok az yerleşimde tespit edilmiş bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüze ulaşabilen arkeolojik bulgular ve kaynaklar bakımından Klasik Dönem diğer dönemlere oranla daha zayıf ve az araştırılmış bir süreç olarak gözükmektedir.

Hellenistik Dönem için Karpaz bölgesinde burada zikredilebilecek iki önemli yerleşim yer almaktadır. İsimleri M.Ö. 306'da

⁸⁷ Hogarth 1889, 95.

Demetrios'un Kıbrıs adasını işgali sırasında geçen Karpasia ve Urania bölgede Hellenistik Dönem'den günümüze kadar çok da görkemli olmayan kalıntıları ile ulaşılabilen yerleşimlerdir. Arkeolojik olarak anılan yerleşimler, birkaç mezarlık alanı ve kutsal alanın dışında Karpaz Yarımadası Hellenistik Dönem için söylenebilecek fazla bir söz bulunmamaktadır. Ancak Mersinlik (Phlamoudhi) çevresinde gerçekleştirilen yüzey araştırmaları sırasında küçük ölçekli Hellenistik yerleşim ve olası mezarlık alanları tespit edilmiştir⁸⁸. Bu durum bize bölgede daha detaylı yüzey araştırmaları gerçekleştirildiğinde benzer bir tablo ile tüm Karpaz içerisinde karşılaşılabileceğimizi göstermektedir.

Roma Dönemi için söylenebilecekler bir önceki dönemden çok da farklı değildir. M.S. 2. yüzyıl yerleşimleri arasında Karpasia ve Urania yerleşimlerinin de isimleri geçmektedir⁸⁹. Bu yerleşimlerin dışında önemli sayılabilecek başkaca yerleşim dikkati çekmemektedir. Ancak yine Mersinlik (Phlamoudhi) çevresindeki araştırmaların bize gösterdiği gibi bölgede küçük ölçekli Roma yerleşimlerini de beklemek çok yanlış olmayacaktır⁹⁰.

Burada sunulan çalışma ile bugün İskele ilçesi sınırları içerisinde kalan ve Karpaz Yarımadası'nı içine alan bölgedeki arkeolojik kültür varlıklarının genel bir değerlendirilmesinin yapılması amaçlanmıştır. Önemli arkeolojik değerleri içeren bölgede daha geniş kapsamlı yüzey araştırmaları ile henüz tespit edilmemiş alanların varlığını ortaya çıkarmak son derece gereklidir.

Doç. Dr. Erhan Öztepe
Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Arkeoloji Bölümü
06100 Sıhhiye / ANKARA
e-mail: erhanoztepe@gmail.com

Resim Listesi:

- Harita 1.** Kıbrıs, Karpaz Yarımadası.
Resim 1. Nitovikla kalesi güneyden genel görünüş (Salamis kazısı arşivi).
Resim 2. Nitovikla kalesi duvarları (Salamis kazısı arşivi).
Resim 3. Kaleburnu, Kraltepesi batıdan genel görünüş (Salamis kazısı arşivi).
Resim 4. Knidos, güneyden genel görünüş, (Salamis kazısı arşivi)
Resim 5. Knidos'un batısındaki *nekropol* alanları (Salamis kazısı arşivi).
Resim 6. Knidos, yerleşim içi mezar (Salamis kazısı arşivi).
Resim 7. Yenierenköy Vikla Tepesi Arkaik Heykel (Salamis kazısı arşivi).
Resim 8. Yenierenköy Vikla Tepesi Arkaik Heykel (Salamis kazısı arşivi)
Resim 9. Pamuklu köyünün güneybatısındaki tepe (Salamis kazısı arşivi).

⁸⁸ Symeonoglou 1972, 191, no. 8-10, 195, no. 35-36.

⁸⁹ Karageorghis 1982, 178.

⁹⁰ Symeonoglou 1972, 192, no. 13-15, 193, no. 19, 195, no. 37.

Karpaz Yarımadası Arkeolojik Yerleşimleri

No	Adı	Dönem	Arkeolojik Sınıflama
1	Kastros	Akeramik Neolitik	Yerleşim
2	Lakkos	Neolitik	Yerleşim
3	Kaminia	Erken Tunç Çağı+Orta Tunç Çağı	Mezarlık
4	Sylla	Erken Tunç Çağı+Orta Tunç Çağı	Yerleşim ve Mezarlık
5	Tamathios	Erken Tunç Çağı+Orta Tunç Çağı	Yerleşim ve Mezarlık
6	Büyükkonuk (Komi Kebir)	Erken Tunç Çağı+Orta Tunç Çağı	Yerleşim (?) ve Mezarlık
7	Chalasmata	Erken Tunç Çağı+Orta Tunç Çağı	Yerleşim ve Mezarlık
8	Kavos	Erken Tunç Çağı+Orta Tunç Çağı	Mezarlık
9	Dhima	Erken Tunç Çağı +Orta Tunç Çağı + Demir Çağı	Kutsal alan
10	Vounari	Orta Tunç + Geç Tunç Çağı	Yerleşim ve Kutsal alan
11	Kaleburnu (Galinoporni)	Orta Tunç Çağı+Geç Tunç Çağı	Mezarlık
12	Kapsalia	Orta Tunç Çağı+Geç Tunç Çağı	Mezarlık
13	Nitovikla	Orta Tunç Çağı	Kale tipi Yerleşim ve Mezarlık
14	Palaeoskoutella	Orta Tunç Çağı	Yerleşim ve Mezarlık
15	Vikla (Gelincik-Vasili)	Orta Tunç Çağı	Yerleşim ve Mezarlık
16	Vikla (Sipahi-Ayia Trias)	Orta Tunç Çağı + Geç Tunç Çağı	Yerleşim ve Mezarlık
17	Boğaziçi (Lapathos)	Orta Tunç Çağı+Geç Tunç Çağı	Mezarlık
18	Ergazi (Ovgoros)	Orta Tunç Çağı	Mezarlık
19	Kakotri	Orta Tunç Çağı	Mezarlık
20	Melia	Orta Tunç Çağı	Mezarlık
21	Mersineri	Orta Tunç Çağı	Mezarlık
22	Tshioruka	Orta Tunç Çağı	Mezarlık
23	Kumyalı	Orta Tunç Çağı	Yerleşim (?) ve Mezarlık
24	Ayia Ioannis	Orta Tunç Çağı+Geç Tunç Çağı	Mezarlık
25	Kraltepesi	Geç Tunç Çağı	Yerleşim
26	Moutari tou Sorou	Geç Tunç Çağı	Mezarlık
27	Peristefani	Geç Tunç Çağı	Mezarlık
28	Alaas	Geç Tunç Çağı	Mezarlık
29	Çayirova (Ayios Theodoros)	Geç Tunç Çağı	Mezarlık
30	Knidos/Akrotiri	Geç Tunç Çağı	Mezarlık
	Knidos	Geometrik Dönem-Roma Çağı	Yerleşim
31	Melissa	Geç Tunç Çağı	Yerleşim
32	Sapilou	Geç Tunç Çağı-Geç Hellenistik	Yerleşim
33	Kantara	Geç Tunç Çağı	Yerleşim (?)
34	Krina	Geç Tunç Çağı	Yerleşim (?)
35	Anavrysi	Demir Çağı	Mezarlık
36	Bornja	Demir Çağı	Mezarlık
37	Latsia	Demir Çağı	Mezarlık
38	Boltaşlı (Lythrankomi)	Arkaik Dönem	Kutsal alan (?)
39	Chelones	Arkaik Dönem-Roma Dönemi	Yerleşim
40	Leonarisso	Arkaik Dönem	Kutsal alan (?)
41	Trachonas	Arkaik Dönem	Mezarlık
42	Urania/Ourania	Arkaik Dönem + Roma Dönemi	Yerleşim ve Mezarlık
43	Vikla (Sipahi-Ayia Trias)	Arkaik Dönem	Kutsal alan (?)
44	Frangoavgolia	Arkaik Dönem	Mezarlık
45	Ardahan	Arkaik Dönem	Mezarlık (?)
46	Trachonas (Mersinlik-Phlamoudhi)	Arkaik Dönem-Geç Hellenistik	Yerleşim

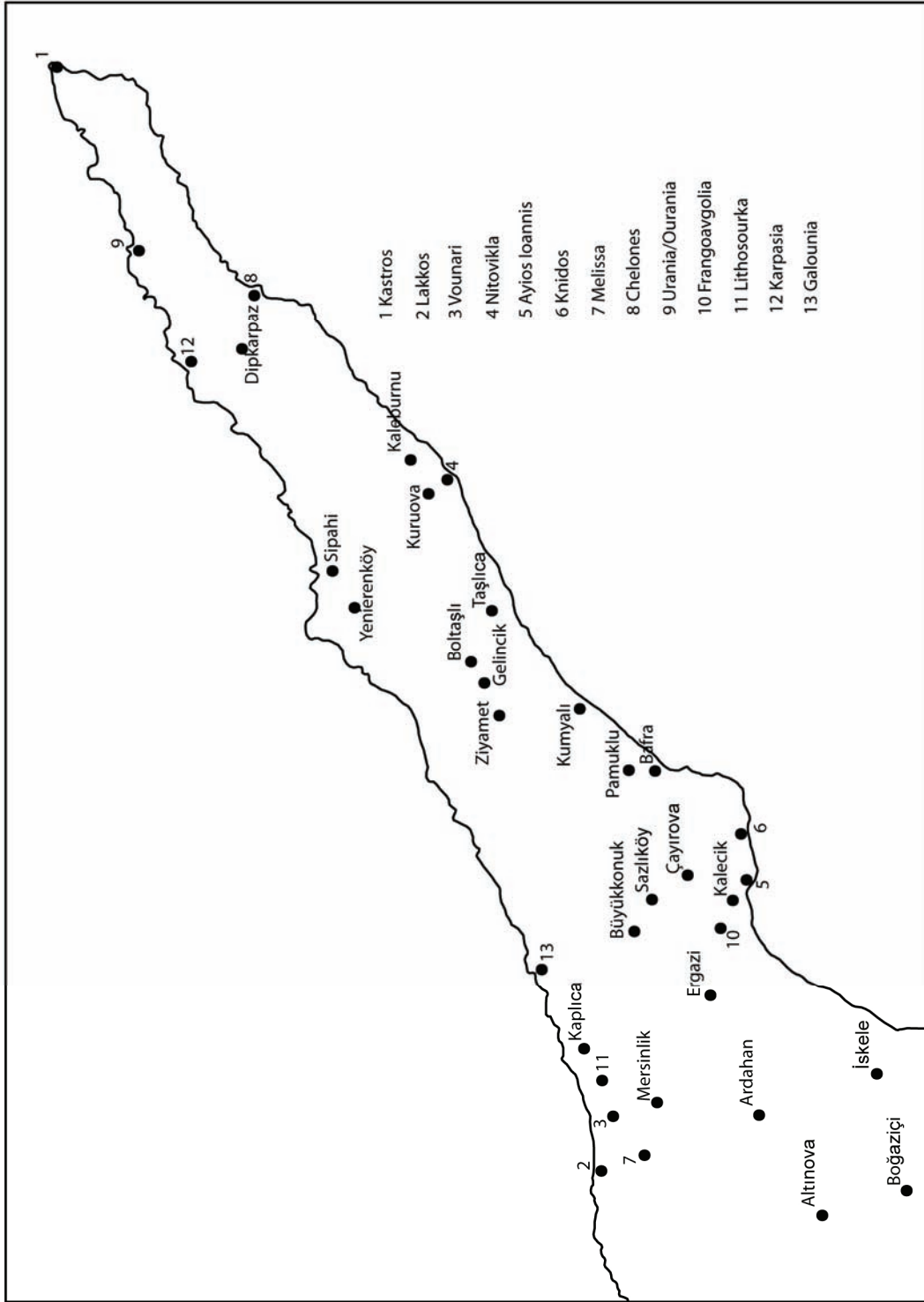
No	Adı	Dönemi	Arkeolojik Sınıflama
47	Aphrodite Akraia	Arkaik Dönem (?)	Kutsal Alan
48	Olympos	Klasik Dönem-Roma Dönemi	Yerleşim
49	Tsambres	Klasik Dönem-Hellenistik	Yerleşim ve Mezarlık
50	Lithosourka	Klasik Dönem-Roma Dönemi	Yerleşim
51	Pallouri	Klasik Dönem-Geç Hellenistik	Mezarlık ve Yerleşim
52	Tsonia	Klasik Dönem	Mezarlık ?
53	Karpasia	Hellenistik ve Roma Dönemleri	Yerleşim
54	Kountoura Trachonia	Hellenistik Dönem	Mezarlık
55	Pamuklu (Tavrou)	Hellenistik Dönem	Gözetleme Kulesi (?)
56	Ayios Ioannis	Hellenistik Dönem	Kutsal Alan
57	Mandres	Hellenistik Dönem	Yerleşim
58	Ayios Varvara	?	Yerleşim (?)
59	Mazaraes	?	Yerleşim (?)
60	Galounia	?	Yerleşim (?)

KAYNAKÇA

- Åström 1966 P. Åström, *Excavations at Kalopsidha and Ayios Iakovos in Cyprus*, SIMA II (1966).
- Bağışkan 1996 T. Bağışkan, “Antik Karpasia kentinde arkeolojik yüzey araştırma ve kent kalıntılarını saptama çalışmaları”, *Kıbrıs Araştırmaları Dergisi* 2.1, 1996, 19-35.
- Bouzek 1988 J. Bouzek, “Preliminary prospecting on the site of Akrotiri (Knidos) in Cyprus, 1972”, *RDAC* 1988, 71-75.
- Catling 1962 H. W. Catling, “Patterns of settlement in Bronze Age Cyprus”, *Opuscula Atheniensia* 4, 1962, 129-169.
- Catling 1973 H. W. Catling, “Observations on the archaeological survey in the area of Phlamoudhi, Cyprus”, *RDAC* 1973, 107-115.
- Christodoulou 1966 A. Christodoulou, “A small Cypro-Archaic tomb at Ardana”, *RDAC* 1966, 51-53.
- Christou 1972 D. Christou, “A Cypro-Geometric Tomb from “Latsia, Rizokarpazo”, *RDAC* 1972, 143-155.
- Diler 2007 A. Diler, “Kıbrıs Valia’dan bir kaya pres tipi”, içinde: E. Öztepe – M. Kadioğlu (derl.), *Patronus, Coşkun Özgünel’e 65 Yaş Armağanı-Festschrift für Coşkun Özgünel zum 65 Geburtstag* (2007) 141-145.
- Dray –Taylor 1949 E. Dray – J. du Plat Taylor, “Tsambres and Apendrika. Two Classical and Hellenistic Cemeteries in Cyprus 1937-1939”, *RDAC* 1949, 24-123.
- Ducos 1981 P. Ducos, “Notes sur les grands mammifères du Cap Andreas-Kastros”, içinde: A. Le Brun (ed.), *Un site précéramique en Chypre: Cap Andreas – Kastros* (1981) 89.
- Durugönül 2002 S. Durugönül, “Dağlık Kilikia ve Karpaz Bölgesi (Kuzey Kıbrıs) Antik Yerleşim Özellikleri”, *OLBA* 6, 2002, 57-69.
- Durugönül 2003 S. Durugönül, “Archaic Cypriote Statuary in the Museum of Adana”, *OLBA* 7, 2003, 93-117.
- Erzen 1976 A. Erzen, “İlkçağ Tarihinde Kıbrıs”, *Belleten* 40.157, 1976, 93-115.
- Garnier 1981 J. Garnier, “Le poissons du Cap Andreas-Kastros”, içinde: A. Le Brun (ed.), *Un site précéramique en Chypre: Cap Andreas – Kastros* (1981) 93-94.
- Gjerstad 1926 E. Gjerstad, *Studies on Prehistoric Cyprus* (1926).
- Gjerstad et al. 1934 E. Gjerstad – J. Lindros – E. Sjöqvist – A. Westholm, *The Swedish Cyprus Expedition, Vol.1, Finds and Results of the Excavations in Cyprus 1927-1931* (1934).
- Gunnis 1956 R. Gunnis, *Historic Cyprus* (1956).
- Helmer 1981 D. Helmer, “Les rongeurs du Cap Andreas-Kastros”, içinde: A. Le Brun (ed.), *Un site précéramique en Chypre: Cap Andreas - Kastros* (1981) 91-92.
- Hogarth 1889 D. G. Hogarth, *Devia Cypria, notes of an archaeological journey in Cyprus in 1888* (1889).

- Hult 1992 G. Hult, "Nitovikla Reconsidered", içinde: *Acta Cypria*, Acts of an International Congress on Cypriote Archaeology Held in Göteborg on 22-24 August 1991 (ed. P. Åström) Part 2, SIMA Pocket-Book 117 (1992) 165-170.
- Karageorghis 1960 V. Karageorghis, "Chronique des fouilles et découvertes archéologiques a Chypre en 1959", *BCH* 84, 1960, 242-299.
- Karageorghis 1961 V. Karageorghis, "Chronique des fouilles et découvertes archéologiques a Chypre en 1960", *BCH* 85, 1961, 256-315.
- Karageorghis 1962 V. Karageorghis, "Chronique des fouilles et découvertes archéologiques a Chypre en 1961", *BCH* 86, 1962, 327-414.
- Karageorghis 1971a V. Karageorghis "Chronique des fouilles et découvertes archéologiques à Chypre en 1970", *BCH* 95, 1971, 335-432.
- Karageorghis 1971b V. Karageorghis, "A deposit of archaic terracotta figures from Patriki, Cyprus", *RDAC* 1971, 27-36.
- Karageorghis 1972a V. Karageorghis "Chronique des fouilles et découvertes archéologiques à Chypre en 1971", *BCH* 96, 1972, 1005-1088.
- Karageorghis 1972b V. Karageorghis, "Two built tombs at Patriki, Cyprus" *RDAC* 1972, 161-180.
- Karageorghis 1973 V. Karageorghis, "Chronique des fouilles et découvertes archéologiques à Chypre en 1972", *BCH* 97, 1973, 601-689.
- Karageorghis 1974 V. Karageorghis "Chronique des fouilles et découvertes archéologiques à Chypre en 1973", *BCH* 98, 1974, 821-896.
- Karageorghis 1975 V. Karageorghis, *Alaas-A Protogeometric Necropolis in Cyprus* (1975)
- Karageorghis 1977 V. Karageorghis, "More material from the protogeometric necropolis of Alaas", *RDAC* 1977, 141-149.
- Karageorghis 1982 V. Karageorghis, *Cyprus From The Stone Age To Romans* (1982).
- Kızılduman 2008 B. Kızılduman, "Kıbrıs'ta Nitovikla Çevresine İlişkin Yeni Bulgular", içinde: A. Erkanal-Öktü – S. Günel – U. Deniz (derl.), *Batı Anadolu ve Doğu Akdeniz Geç Tunç Çağı Kültürleri Üzerine Yeni Araştırmalar* (2008) 159-166.
- Le Brun 1974 A. Le Brun, "Cap Andreas-Kastros. Rapport préliminaire 1970-1972", *RDAC* 1974, 1-23.
- Le Brun 1981 A. Le Brun (ed.), *Un site précéramique en Chypre: Cap Andreas – Kastros* (1981).
- Le Brun 1985 A. Le Brun, "Cap Andreas-Kastros et Khirokitia", içinde: V. Karageorghis (ed.), *Archaeology in Cyprus 1960-1985* (1985) 73-80.
- Le Brun 1993 A. Le Brun, "Recherches sur le néolithique précéramique de Chypre-Research on Pre-pottery Neolithic period in Cyprus" *KINYRAS*, L'Archéologie française à Chypre - French Archaeology in Cyprus, Table-ronde tenue à Lyon, 5-6 novembre 1991, Symposium held in Lyons, November 5th-6th 1991 (1993) 55-80.
- Le Brun – Le Brun 2003 A. Le Brun – O. Daune-Le Brun, "Deux aspects du Néolithique précéramique Récent de Chypre: Khirokitia et Cap Andreas-Kastros", içinde:

- Le Néolithique de Chypre.* (Ed. J. Guilae-A. Le Brun) BCH Supplément 43 (2003) 45-59
- Masséi-Solivères 1981 O. Masséi-Solivères, “Etude des crânes du Cap Andreas-Kastros”, içinde : A. Le Brun (ed.), *Un site précéramique en Chypre: Cap Andreas – Kastros* (1981) 83-87.
- Mitford – Nicolaou 1957 T. B. Mitford – K. Nicolaou, “An inscription from Karpasia in Cyprus”, *JHS* 77, 1957, 313-314.
- Nicolaou 1976 K. Nicolaou, içinde: R. Stillwell (ed.), *The Princeton Encyclopedia of Classical Sites* (1976).
- Nicolaou – Mitford 1980 K. Nicolaou – T. B. Mitford, “The Inscription” Appendix in: “Excavations at Ayios Philon, the ancient Carpasia. Part I: The Classical to Roman periods”, *RDAC* 1980, 212-216.
- Ohnefalsch-Richter 1893 M. Ohnefalsch-Richter, *Kypros, the Bible and Homer* (1893).
- Poupet 1981 P. Poupet, “Resultats de L’analyse d’un échantillon de brique crue provenant du site du Cap Andreas-Kastros”, içinde: A. Le Brun (ed.), *Un site précéramique en Chypre: Cap Andreas – Kastros* (1981) 81.
- Şevketoğlu 2000 M. Şevketoğlu, *Archaeological Field Survey of the Neolithic and Chalcolithic Settlement Sites in Kyrenia District, North Cyprus*. BAR International Series 843 (2000).
- Şevketoğlu 2006 M. Şevketoğlu, “M.Ö. 8. Binde Anadolu ve Kıbrıs İlişkileri: Akanthou (Tatlısu) Kurtarma Kazısı”, *Anadolu/Anatolia* 30, 2006, 111-118.
- Sjöqvist 1940 E. Sjöqvist, *Problems of the Late Cypriote Bronze Age* (1940).
- Symeonoglou 1972 S. Symeonoglou, “ Archaeological survey in the Area of Phlamoudhi, Cyprus”, *RDAC* 1972, 187-198.
- Taylor 1951 J. du Plat Taylor, “An Early Iron Age Tomb from Anavrysi, Rizokarpaso”, *RDAC* 1951, 14-23.
- Taylor 1980 J. du Plat Taylor, “Excavations at Ayios Philon, the ancient Carpasia. Part I: The Classical to Roman periods”, *RDAC* 1980, 152-211.
- Taylor–Megaw 1981 J. du Plat Taylor – A. H. S. Megaw, “Excavations at Ayios Philon, the ancient Carpasia. Part II: The early Christian buildings”, *RDAC* 1981, 209-250.
- Van Zeist 1981 W. van Zeist, “Plant Remains from Cape Andreas Kastros (Cyprus)”, içinde: A. Le Brun (ed.), *Un site précéramique en Chypre: Cap Andreas - Kastros* (1981) 95-99.
- Wright 1992 G.R. H. Wright, *Ancient Building in Cyprus* (1992).

Harita 1

Karpaz Yarımadası Arkeolojik Yerleşimleri

Resim 1

Resim 2

Resim 3

Resim 4

Resim 5

Resim 6

Resim 7

Resim 8

Resim 9